

PRIMENA OTKRIVAČKE METODE U OBLASTI UPOZNAVANJA OKOLINE NA JASLENOM UZRASTU KAO KREATIVNI PRISTUP UČENJU

Rezime: Period ranog detinjstva (prve tri godine života) predstavlja posebno mesto u razvoju svakog čoveka. Prihvatajući činjenicu da se u prve tri godine života detetu postavljaju temelji za kasniji tok učenja i razvoja, smatra se, da već na ovom uzrastu, deci treba omogućiti da uče praktično, konstruktivno i stvaralački deluju. Prevaziđeno je mišljenje o prenošenju gotovih znanja, sada se akcenat stavlja na savremeni koncept koji ističe važnost samostalnog sticanja znanja i iskustva dece. Prema Pijažeu, deca od najranijeg uzrasta uče konstruišući sopstvena znanja, a učenje se odvija kroz tri različita procesa: asimilaciju, akomodaciju i adaptaciju. Važnost lične konstrukcije znanja je potpuno opravdana jer dete jedino lično (ili sâm) može usvojiti ponuđena znanja. Dakle, savremeni pristup vaspitno-obrazovnom radu stavlja dete u središte ovog procesa. Primenom različitih savremenih strategija poučavanja, čini se pomak od tradicionalnog usvajanja znanja prema procesnom učenju. Takvim se pristupom omogućava individualizacija i diferencijacija u učenju, što dovodi do podsticanja razvoja kreativnosti i metakognicije. Ne smemo zaboraviti da su i najmlađa deca učenici, zainteresovana za eksperimentisanje, istraživanje i stvaranje. Ovo se može postići primenom adekvatnih metoda rada kao što je npr. otkrivačka metoda. U radu smo dali primer primene otkrivačke metode u oblasti upoznavanja okoline na jaslenom uzrastu.

Cljučne reči: otkrivačka metoda, jasleni uzrast, kreativni pristup učenju.

Uvod

Značaj ranog vaspitanja poznat je još od drevnih vremena. Verovalo se da se o vaspitanju treba brinuti gotovo od početka trudnoće. Vodio se računa o psihičkom stanju budućih majki, slušanjem prijatne muzike, izbegavanjem ružnih i uznemirujućih stvari i primenom svega onoga što bi uticalo na dobro raspoloženje trudnice. Zanimljivo je to što se veliki deo tih starinskih pogleda potvrdio modernim istraživanjima (Vaskevich, 2010).

Kada se dete rodi, njegov razvoj iz pasivnog stanja prelazi u aktivno. Dakle, već tada se javlja potreba za aktivnostima koje detetu pomažu da razvije svoje potencijale. Utvrđeno je da se kvalitetno rano obrazovanje i vaspitanje trajno odražava na budućnost dece, jer u prve tri godine dete stiče važne odlike ljudske vrste (Stojanović, 2013).

Čovek se razvija tokom celog života, saznavajući svakodnevno nešto novo. Ali, najveću količinu informacija ipak dobija dete u prvim godinama života. Iz tog razloga moramo voditi računa kako ćemo pomoći detetu da se snađe u toj masi

¹ prtljaga.snezana@gmail.com

znanja i veština, kako bi što bolje primio i iskoristio ta znanja. Opšte aktiviranje deteta, i posebno, osposobljavanje za samostalno, ali i udruženo delovanje, kao i za društveni život, najvažnija je pedagoška funkcija predškolske ustanove.

Intelektualni razvoj dece od rođenja do treće godine

U intelektualne sposobnosti spadaju učenje, pamćenje, razmišljanje i rasuđivanje, i predstavljaju osnovu za čovekovu inteligentnu komunikaciju sa okolinom (Ivić, 1994).

Budući da je u ovom periodu brzina stvaranja veza između neurona (sinapse) neuporedivo veća nego u kasnijem periodu (Rajović, 2010), smatra se, da već na ovom uzrastu, deci treba omogućiti da se igraju praktično, konstruktivno i stvaralački deluju, komuniciraju i saraduju sa vršnjacima i odraslima u ustanovi i van nje. Može se reći da tokom ovog perioda mozak postaje jedna neverovatno efikasna mašina za učenje. Deca jaslenog uzrasta neprekidno uče, njihove sposobnosti za učenje su neverovatno velike, ali samo ako imaju odgovarajuće uslove (Stokes Szanton, 2005). S tim u vezi, mora se voditi računa o obezbeđivanju stimulativnog okruženja, kao i načina rada sa decom i tako doprineti efikasnijem radu mozga.

Šta podrazumevamo pod stimulativnim okruženjem? Okruženje u predškolskim ustanovama (jaslicama) trebalo bi biti neka vrsta laboratorije u kojoj bi deca istraživala i pritom dolazila do različitih iskustava. Prostor mora biti tako strukturiran da podstiče dečju kreativnost i želju za istraživanjem i otkrivanjem.

Ono što je važno napomenuti je to da vaspitači moraju poštovati dečje ideje i na osnovu njih praviti kurikulum. U okruženju (i kurikulumu) usmerenom na dete vaspitači iniciraju i vode aktivnost, ali se tačno zna ko vodi, ko postavlja pitanja i ko odgovara. Deca se podstiču da samostalno uče, otkrivaju i kreativno se izražavaju (isto).

Dakle, razvoj mozga kod dece jaslenog uzrasta u velikoj meri zavisi od okruženja deteta, roditelja i vaspitača, tako da je njihov glavni zadatak obezbeđenje najrazličitijih iskustava koji su potrebni za optimalan razvoj deteta. Takođe, da bi vaspitač mogao da omogući maksimalne uslove mora, pre svega, biti upoznat sa saznavnim razvojem dece tog uzrasta, odnosno da identifikuje najvažnija saznavna dostignuća dece, zatim, koje su metode i ponašanja ključne za saznavni razvoj deteta, kao i aktivnosti koje podstiču saznavni razvoj (isto).

Aktivnosti koji podstiču saznavni razvoj mogu biti:

- aktivnosti rešavanja problema;
- igra kockama;
- rana „naučna” iskustva;
- aktivnosti pomaganja;
- iskustva iz prirode i dr.

Kao što smo rekli deca ovog uzrasta uče bez obzira na sve, ali naš cilj je da ih instruišemo da uče ono što je važno za njihov razvoj i da to bude efikasno i sa zadovoljstvom.

Konstruktivistički pristup učenju²

Učenje je interaktivni proces u kome je dete aktivno biće, a uključuje i odrasle osobe, drugu decu i celokupno okruženje (isto). Među mnogobrojnim definicijama konstruktivizma, može se izdvojiti jedan zajednički stav, odnosno jedna široko prihvaćena i specifična definicija po kome se konstruktivizam nedvosmisleno vezuje za znanje, a ona glasi: „Konstruktivizam je epistemološka pozicija kojom se naglašavaju lični i kolektivni procesi stvaranja smisla, kao i implikacije tih procesa za psihologiju. Ljudska bića se posmatraju kao aktivni stvaraoci konstrukcija koje se mogu porediti po tome sa koliko uspešnosti pomažu osobi da se prilagodi životnim izazovima” (Neimeyer & Stewart, 1998 prema Stojnov, 2005).

Konstruktivistički model se može najbolje ilustrovati kognitivno-razvojnim teorijama Pijažea (psihološki konstruktivizam) i Vigotskog (socijalni konstruktivizam), s jedne strane, i različitim filozofskim shvatanjima, pre svega Djuijevom filozofijom obrazovanja, s druge strane.

Pijaže smatra da dete niže i sklapa iskustva i zaključuje i stvara sliku o stvarnosti, vremenu i prostoru, o uzrocima i posledicama i intencionalnosti. Na taj način dete konstruiše svoj stvaran i socijalni svet. Dakle, Pijaže je smatrao da dete aktivno učestvuje u konstruisanju sopstvenog sveta, i ne predstavlja pasivni objekat na koji njegova okolina utisne ponešto ili koji je usmeren samo urođenim procesima sazrevanja. Odnosno, dete sva svoja znanja konstruiše rešavajući probleme sâm (Stojanović, 2003).

Značajna su shvatanja Vigotskog koji je prvi isticao da se ličnost ne postaje samim činom rođenja, već u interakciji sa drugim ljudima, kao i to da je znanje socijalno konstruisano kroz kooperativne aktivnosti, kroz kooperativne napore da se uči, razume i da se rešavaju problemi.

Konstruktivističko učenje može se ilustrovati sledećim primerom:

Dečak koji ima za kućnog ljubimca papagaja, ugledao je jednog jutra goluba koji je sleteo na prozor njegove sobe. Ushićeno je pozvao mamu i rekao kako je došao još jedan papagaj na njegov prozor. Mama mu je rekla da to nije papagaj, već golub, objašnjavajući mu po čemu su papagaj i golub slični, a po čemu se razlikuju. Dete novu informaciju upoređuje sa već poznatom i tako dolazi do mentalnog prilagođavanja. Iako je dete sve „odradilo” samo, uloga odraslog nije zanemarljiva, naprotiv, može se reći da je od suštinskog značaja, jer dete ne može bez podrške, usmeravanja, obezbeđivanja adekvatnih sredstava i dr. koje pruža odrasli.

Primer primene otkrivačke metode u oblasti upoznavanja okoline na jaslenom uzrastu

Možemo reći da je vaspitno-obrazovni rad sistem postupaka kojima se utiče na dečje učenje i razvoj, što znači da se akcentuje delatnost vaspitača. Međutim, ako

² Preuzeto: Prtljaga, S. (2012): Konstruktivistički pristup (učenju) u nastavi prirode i društva, *Pedagoška stvarnost*, br. 9-10, (857–868), Novi Sad, 2012.

se vaspitno-obrazovni postupci procenjuju samo prema onom što je vaspitač uradio, može dovesti do pasiviziranja dece. Dakle, treba razlikovati aktivnosti vaspitača od aktivnosti dece (Kamenov, 2006).

Uzimajući u obzir postojanje ogromne želje za istraživanjem, otkrivanjem dece jaslene dobi, prednost dajemo metodama koje podstiču divergentno mišljenje jer omogućava ekploraciju i ekspresiju na dečji način.

Eksperimentalno je dokazano da učenje putem otkrivanja ima ogromnu prednost u odnosu na klasično učenje. Učenje putem otkrivanja smatra se najefikasnijim učenjem. Ono angažuje najsloženije misaone aktivnosti učenika. Deca samostalno dolaze do odgovora, istražuju, eksperimentišu, zaključuju. Znanja stečena primenom otkrivačke metode trajnija su i primenljivija, a deca motivisanija za aktivno učešće u vaspitno-obrazovnom radu.

Ovom prilikom predstavljamo jedan primer organizacije aktivnosti za decu jaslenog uzrasta, primenom otkrivačke metode.

Ptice u gnezdu

I Opšti elementi:

Vaspitna grupa: jaslena

Aspekt razvoja ličnosti: kognitivni

Cilj: bogaćenje dečjih znanja o pticama i ptičjem gnezdu

Obrazovni zadaci:

- uočavanje osnovnih karakteristika ptica
- prepoznavanje ptičjeg gnezda
- otkrivanje kako ptice prave gnezda

Vaspitni zadaci:

- stimulisanje razvoja interesovanja za bliže upoznavanje ptica
- vežbanje pažnje i motorike

Oblici rada: frontalni, rad u paru

Metode i metodički postupci: demonstrativna, verbalna (opisivanje, objašnjavanje, razgovor), otkrivačka metoda, metoda praktičnih radova

Didaktička sredstva i materijali: papiri različitih boja i šara za ptice i gnezda, veliki komad kartona, prirodni materijali (grančice, lišće..), radni list – zalepljena gnezda (kao džep), makaze, lepak ...

Doprinos razvoju drugih aspekata ličnosti:

Socio-emocionalni razvoj:

- podsticanje razvoja spremnosti za saradnju
- vežbanje spremnosti da se saslušaju predlozi i prihvate ideje drugih
- stimulisanje razvoja odgovornosti za realizaciju zajedničkih zadataka

Razvoj komunikacije i stvaralaštva:

- negovanje sposobnosti verbalnog oblikovanja svojih misli i ideja

- podsticanje razvoja imaginacije
- podsticanje originalnosti u pristupu rešavanja zadataka

Fizički razvoj

- usavršavanje koordinacije *oko-ruka*

II Tok aktivnosti

Prvi deo

Oblik rada: frontalni rad – psihološka priprema

Metode: demonstrativna, otkrivačka, verbalna

Didaktička sredstava: audio-snimak, plakat sa aplikacijama automobila, psa, instrumenta i ptice

Psihološka priprema

Puštam deci razne zvukove, snimljenih na CD-u. To su zvukovi sirena automobila, muzika nekog instrumenta, lavež pasa i cvrkut ptica.

Zamolihu decu da dobro poslušaju i pokušaju da prepoznaju zvukove, kao i da povežu pojedine zvukove sa aplikacijama koje se nalaze na panou (lavež pasa – pas, sirena automobila – automobil, muzika instrumenta – instrument, cvrkut ptica – ptica).

Drugi deo

Oblik rada: frontalni rad

Metoda rada: demonstrativna, opisivanje, otkrivačka

Didaktička sredstava: slika ptice u gnezdu

Demonstracija:

Deci pokazujem sliku ptice u gnezdu.

Razgovor, otkrivačka metoda:

Kroz razgovor nastojimo da otkrijemo sledeće:

- Šta vidimo na ovoj slici?

Opisivanje:

Prepoznavanje ptice. Opisivanje ptice. Razgovor o izgledu ptice (kljun, krila, perje).

Prepoznavanje gnezda. Razgovor o izgledu gnezda.

Otkrivačke aktivnosti

Deca se podstiču da izraze svoje mišljenje i otkriju kako se ptice kreću; zašto im služe krila; zašto prave gnezda; od čega prave gnezda; gde ptice prave gnezda.

Treći deo

Samostalan rad dece – rad u paru

Metode i metodički postupci: objašnjenje, otkrivačka metode, metoda praktičnih radova

Prva faza:

* formira se nekoliko parova

* podela materijala, saopštavanje zadataka i davanje uputstava za rad

Prvi zadatak: postaviti pticu u odgovarajuće gnezdo.

Materijal: nastavni listić sa gnezdima (poput džepova) i aplikacije ptica

Uputstvo: vratite pticu „kući”, u gnezdo iste boje

Drugi zadatak je napraviti gnezdo.

Materijal: prirodni materijal – grančice, lišće...

Uputstvo: koristite materijal koji imate, napravite gnezdo za pticu.

Druga faza:

Samostalan rad parova.

Deca rade samostalno, istražuju materijal koji imaju, planiraju i rešavaju zadatke.

Vaspitač prati, usmerava i po potrebi interveniše.

Treća faza:

Evaluacija realizacije zadataka – parovi izveštavaju o svom radu. Na kraju se svi radovi izlažu u jednom kutku radne sobe.

Četvrti deo

Oblik rada: frontalni rad

Metode: metoda igre

Pokretna igra „Kako ptice lete”

Zaključak

Budući da je u ovom periodu brzina stvaranja veza između neurona (sinapse) neuporedivo veća nego u kasnijem periodu (Rajović, 2010), smatra se, da već na ovom uzrastu, deci treba omogućiti da se igraju praktično, konstruktivno i stvaralački deluju, komuniciraju i saraduju sa vršnjacima i odraslima u ustanovi i van nje. Može se reći da tokom ovog perioda mozak postaje jedna neverovatno efikasna mašina za učenje. Takođe, ovaj period je karakterističan i po tome što njihov kreativni pogon podstiče želju za učenjem i podržava intelektualni razvoj u svim oblastima. Stoga je savršeno vreme za podršku razvoju divergentnog razmišljanja – gde deca generišu jedinstvena rešenja i stvaraju nove veze, a da nisu vezana za ”jedan” pravi odgovor ili način obavljanja stvari (konvergentno razmišljanje). Podržavanje divergentnog mišljenja ogleda se u organizovanju aktivnosti koje omogućavaju deci odgovarajuće istraživanje, refleksiju, radoznalost, pa čak i uz podršku neke vrste konfuzije. Iz tog razloga je prednost data otkrivačkoj metodi koja, između ostalog, podstiče divergentno mišljenje jer omogućava eksploraciju i ekspresiju na dečji način.

Literatura:

- Branković, N. (2009). *Primene inovativnih modela u nastavi prirode i društva i postignuće učenika*. Doktorska disertacija, Asocijacija centra za interdisciplinarnu i multidisciplinarnu studije i istraživanja – ACIMSI, Univerzitet u Novom Sadu.
- De Zen, I. (1999). *Metodika nastave prirode i društva*. Zagreb: Školska knjiga.
- Gojkov, G. (2009). *Didaktika i metakognicija*. Vršac: Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača „Mihailo Palov”.
- Ivić, I. (1994). *Vaspitanje dece ranog uzrasta*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd
- Kamenov, E. (2006). *Opšta metodika: vaspitno-obrazovni rad u dečijem vrtiću*. Novi Sad: Dragon.
- Prtljaga, S. (2012). Konstruktivistički pristup (učenju) u nastavi prirode i društva. *Pedagoška stvarnost*, br. 9-10, (857–868). Novi Sad.
- Rajović, R. (2010). *NTC sistem učenja: metodički priručnik za vaspitače*. Vršac: Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača „Mihailo Palov”.
- Stokes Szanton, E. (2005). *Kurikulum za jaslice*. Zagreb: Pučko otvoreno učilište Korak po korak.
- Stojanović, A. (2003). *Metoda uveravanja u moralnom vaspitanju*. Vršac: Viša škola za obrazovanje vaspitača.
- Stojanović, A. (2013). *Osnovi pedagogije jaslenog uzrasta*. Vršac: Visoka škola strukovnih studija za vaspitače „Mihailo Palov”.
- Stojnov, D. (1998). Konstruktivizam, participativna epistemologija i konstitutivnost psiholoških kategorija, *Zbornik instituta za pedagoška istraživanja* br. 30, 297–321, Beograd.
- Stojnov, D. (2005). *Od psihologije ličnosti ka psihologiji osoba*. Beograd: Institut za pedagoška istraživanja.
- Vaskevich, E. (2010). *Velika knjiga razvojnih aktivnosti: od rođenja do 3 godine*. Zagreb: Planet ZOE d.o.o.

Snezana Prtljaga, PhD

Preschool Teacher Training College "Mihailo Palov"

Vršac

THE APPLICATION OF THE DISCOVERY METHOD IN THE AREA OF GETTING TO KNOW THE ENVIRONMENT AT THE TODDLER AGE AS A CREATIVE APPROACH TO LEARNING

Abstract: The period of early childhood (the first three years of life) has a special place in the lives of every individual. Taking into account the fact that the first three years of life present the foundation of a child's latter learning and development, it is believed, that even at this level, children should be enabled to learn practically, constructively and act creatively. The idea of conveying finished knowledge has been surpassed; today the accent is placed on the contemporary concept which highlights the importance of independent gaining of knowledge and experience of children. According to Piaget, from the earliest age, children learn by constructing their own knowledge, and learning takes place in three different processes: assimilation, accommodation and adaptation. The importance of the construction of personal knowledge is valid since the child can only personally (on his/her own) acquire the offered knowledge. Therefore, the contemporary approach to educational work puts the child in the center of the educational process. Through the application of various contemporary teaching strategies we are moving

away from traditional learning and going towards process learning. Individualization and differentiation in learning is enabled by such an approach, which leads to the encouragement of creativity and metacognition development. We must not forget that the youngest children are also pupils, interested in experimentation, research and creation. This can be achieved through the application of adequate working methods such as the discovery method. In the paper we presented an example of the discovery method in the area of getting to know the environment for toddlers.

Keywords: discovery method, the toddler age, a creative approach to learning.

